

MATCA

#02
VARĂ 2022

ESEURI

- 6 **Blap?**
Ciprian Măceșaru
- 14 **Frédéric Jousset și Bruno Julliard
de la tradiția Beaux-Arts la inovația Art Explora**
Claudia Moscovici
- 16 **Uitați-ne fără să ne uitați – Caza cu aurtoate**
Simona Petricor
- 18 **Cașă ochi la noile specii de jurnaliști**
Maria Ghibuțu
- 20 **Judecata unei struclăci**
Marina Chivu
- 22 **„[...]toată lumea știe că în franceză roșu înseamnă roșu”**
Florin Bican
- 28 **Zborul vinovat al futurului**
Ruxandra Burcescu
- 38 **Goodreads, goodreads**
Bogdan Munteanu
- 38 **Si te-ai uitat, de ce a făcut-o?**
Adrian Ciortolanu
- 40 **O carte dureroasă**
Clara Mareș

INTERVIURI

- 10 **„Încerc să mă trezesc”**
Interviu cu Dumitru Gorzo
Lina Târnure
- 30 **„Disperarea e o surse de creativitate”**
Interviu cu Oana Dobosi și Reluța Selejan
Ana-Maria Pănelu
- 44 **„Arta și activismul pot coexistă atunci când există
pătă o mișcă personală, cât și una colectivă”**
Interviu cu Gianina Cărbunariu
Oana Balaci
- 58 **„Nu putem vorbi despre competiție până când
nu se va ajunge la un nivel de public de masă”**
Interviu cu Eli Bădiță
Cristina Ștefan
- 70 **„Omul sau opera?”**
Interviu cu Răzvan Petrescu
Carmen Firan
- 80 **„Când se termină joala, și viața se-ncheie?”**
Interviu cu Călin-Andrei Mihăilescu
Vlad Crinoște

RUBRICI

- 69 **În păpușă**
Robert Șerban
- 93 **Smerândăci Tiribabot**
Ana-Maria Pănelu

FICȚIUNE

- 32 **Pământul albă și scalpă**
și mai mal răbda
Radu Aldulescu
- 33 **Disprețul pe care-l iubești**
Péter Demény
- 36 **Tort de biscuți**
Marion Coman
- 62 **Familia e un om de zăpădă**
Maria Orban
- 64 **Servitoare**
Luigi Pirandello
- 66 **Băiblioteca domnului Santiago Mendoza**
T.O. Bobe
- 70 **Flp**
Cristina Chira
- 74 **La culme**
Oana Zamfirache
- 75 **Buntul**
Liviu Ornea

POEZIE

- 76 **Poeme**
Stefania Mihalache
- 77 **Verșuri**
Alejandra Martínez de Miguel

REDACȚIE

Publisher
Borna Némethi

Redactor-șef
Péter Demény
peterdemeny@matcaliterara.ro

Editor coordonator
Vlad Crinoște

Designer
Dora Marian

Editor online
Simona Petricor

Editori colaboratori
Luana Schidu
Ana-Maria Pănelu
Cristina Ștefan

Redactori
Maria Petricor
Andreea Florescu

Corectori
Bianca Vlad
Diana Ilie
Alina Rudeanu

MARKETING & PR

Maria Ionela
mariaionela@matcaliterara.ro
Dumitru Răzvanescu
pr@matcaliterara.ro

VĂNZĂRI

Daniel Văduva
vanzari@matcaliterara.ro

PRODUCȚIE

Carmela Cuci

STYLING

Ioana Iepene
Andrei Tudor

MĂCHIAJ

Valentina Oprescu

ȚINUTE

Ioana Colacu
Seer Usara

CONTRIBUTORI

Radu Aldulescu
Laszlo Alexandru
Oana Balaci
Eli Bădiță
Florin Bican
T.O. Bobe
Vlad Brage
Ruxandra Burcescu
Gianina Cărbunariu
Cristina Chira
Marina Chivu
Adrian Ciortolanu
Marion Coman
Oana Dobosi
Carmen Firan
Dumitru Gorzo
Diana Ilie
Clara Mareș
Alejandra Martínez de Miguel

Ciprian Măceșaru
Marin Mălicu-Hondrari
Stefania Mihalache
Călin-Andrei Mihăilescu
Claudia Moscovici
Bogdan Munteanu
Răzvan Năstase
Răzvan Petrescu
Adrian Fread
Liviu Ornea
Adrian Emil Rău
Robert Șerban
Reluța Selejan
Ludovic Ștefan Skulthry
Mirela Șuciu
Mădălina Surducan
Lina Târnure
Oana Zamfirache

Invitație la continuare

PÉTER DEMÉNY

La Bookfest, m-am întâlnit cu Bogdan Alexandru Stănescu. „A fost ușor să porțiți o revistă”, mi-a spus. „Măi greu va fi să-o mențineți.” (Nu ne tănuim, încă încercăm să ne apropiem.) După aceea, s-a dus grăbit de nevoie spirituală.

Iată-ne la cel de-al doilea număr. Asta înseamnă, sper, că ne menținem. Trebuie să le mulțumim fondatorilor noștri și celor care ne sprijină în continuare. Adică doamna Irén Arsene, tată Barna Némethi, domnul Grigore Arsene, care a și meditat câteva texte, Librăria Cărturești, Grupul Editorial Art și Editura Nemira. Aceasta din urmă împlinește frumoasa vârstă de trezeci și doi de ani – mulți înaintea! Interviu cu Eli Bădiță, coordonarea colecției n'auto, marchează această aniversare.

Ne-am străduit să publicăm și de data asta texte demne de interes. Interviturile alcătuiesc poate cel mai energizant capitol, asta și datorită dialogului pe care Oana Balaci l-a avut cu Gianina Cărbunariu, regizoare și scriitoare de prim-rang și directoroa Teatrului Tineretului din Piatra-Neamț. Interviuul Lina Târnure cu apreciatul artist vizual Dumitru Gorzo este un fel de „verșaj literar”, inițiativă pe care ne propunem să o continuăm. Dumitru Gorzo are atelier la New York și este cunoscut peste tot în lume pentru eferescența protecțiilor sale.

Ne bucurăm că unii autori pe care i-am găzduit și în primul număr ne pot fi din nou alături: fără povestirea lui Radu Aldulescu sau eseurile informative și inteligente ale lui Florin Bican, Marina Chivu și Ciprian Măceșaru, lucrurile ar arăta cu siguranță altfel. Dar ne bucurăm la fel de mult pentru autori noi, cum sunt Claudia Moscovici, Clara Mareș, Adrian Ciortolanu, Horia Ghibuțu, Liviu Ornea, Răzvan Năstase. Eseul delicat al Ruxandrei Burcescu m-a mers direct la inimă, ca și poemele Ștefaniei Mihalache. Să nu uităm traducerea lui Pirandello și Alejandra Martínez de Miguel ajunsă la noi prin traducerea exemplare ale lui Laszlo Alexandru și Marin Mălicu-Hondrari.

Veți regăsi în paginile revistei toată preferințele noastre, pe care îl scriem mereu altfel, dar de fiecare dată concret și curioși să aflăm părerea dumneavoastră, recenzțiile și lista cărților nou apărute.

Vorbesc în primul editorial despre „Jitoral cultural” pe care am vrea să-l creăm în revista noastră. E bine, de acum, Jitoralul acesta nu este doar funcțional, ci și primitiv și amenajat. Vorbim despre literatură, artă plastică, muzică, despre generațiile care se succed, despre ateliere și talent, despre dorință, dragoste și durere, despre bani și lipsa lor, despre superficialitate și profunzime, despre satisfacție și nemulțumire. E și mai important că nu discutăm singuri: cel pe care l-am invitat să se alăturează cu bucurie.

Toate acestea nu s-ar fi întâmplat fără echipa excelență pe care am bucurat să o îndrum și de la care am norocul să cer sfaturi. Echipa aceasta are mereu răbdare, curiozitate, entuziasm, inteligență și dedicare.

Le mulțumesc tuturor, așa cum le mulțumesc și autorilor. Fără ei, n-am avea la ce să-i invităm pe cititorii noștri. Fără ei, tot ce avem sau putem oferi ar cădea în nemai.

Cred că *Matca* a intrat bine în spațiul revistelor culturale: este o apariție proaspătă, vivace, dinamice și perseverentă. Vrem să rămână așa, iar pentru asta avem nevoie de cititori. Răsfățați-ne cu drag!

Péter Demény – poet, scriitor, traducător. Redactor-șef *Matca*. Cel mai recent volum al lui este *Splendidiul vietei* (Carta Vite Publishing, 2021).

FONDATORI
V&V&V
cărțurești ART
NEMIRA

3 curtea vitea
publishing

Bookfest
CARTURARI

Debut
DUMITRU GORZO

PARTENERI

ART
CARTURARI

ART
CARTURARI

TEATRUL
TINERETULUI

LIMITLESS

BARAKA

matcaliterara

@matcaliterara

matcaliterara.ro

„Încerc să mă trezesc“

LINA ȚĂRMURE ÎN DIALOG CU DUMITRU GORZO

În perioada iunie–octombrie, Dumitru Gorzo se află la Bistrița, efectuându-și demersul creativ în cea de-a șasea ediție a proiectului Continuous Studio. Implementat inițial la New York, în 2019, Continuous Studio a apărut în urma unei nevoi personale a artistului, aceea de a vedea și de a observa alte ateliere. Confruntându-se, ca un răspuns, cu atitudinile prețioase și lipsite de asumare, Gorzo și-a deschis propriul atelier publicului și a atras privitorii care să-l urmărească nu pe gaura cheii, așa cum o facem, câteodată, cu toții, ci chiar din aceeași rază de acțiune, dialogurile și schimbările dintre privitor și creator fiind premeditate și scontate. Și, ca înconfortul să crească și mai mult, Gorzo și-a și mutat atelierul în spații alternative, conturând astfel ideea unui anti-atelier, lucrând temporar în locuri precum Galeria Slag din New York, /SAC @ Malmaison din București, Pasaj 1 & Pasaj 2 din Râmnicu-Vâlcea și Comenduirea Garnizoanei din Timișoara.

Proiectul de la Bistrița se numește „utopia, merită” și reprezintă, în fapt, o încercare de a demonta atitudinile unidirectionale și reducioniste asupra relației dintre centru și periferie. În timp ce majoritatea demersurilor vizate de creatori se doaresc a fi implementate în orașele mari, colaborarea dintre Dumitru Gorzo și Lina Țărmure presupune inversarea acestor tendințe, precum și testarea premisei inițiale a proiectului, aceea de a demonstra potențialul contextelor aflate la o mai mică sau mai mare distanță de „centru” și/sau capitală. Utopia gorzolanăască propusă în Transilvania este susținută de Centrul Cultural Municipal „George Coșbuc” prin Primăria Municipiului Bistrița și nu ar fi fost aceeași fără echipa #utopia: Lina Țărmure (curator și manager de proiect), Răzvan Năstase (documentarist foto & video și designer grafic), Andraș Marușan și Miruna Vlad (asistenți producție). Coagularea acestei echipe a dus și la editarea publicației Buletin de răcoasă, un periodic ce are scopul de a informa publicul local și național asupra acțiunilor realizate la Bistrița. Reunind perspective polifonice, tipăritura redă dinamica de lucru specifică proiectului, caracterizată de o procesualitate creativă, care ar putea fi asemănată cu un organism aflat într-o continuă dezvoltare, fiind în strânsă legătură cu direcțiile de lucru nepremeditate, generate exclusiv în timpul și spațiul bistrițean. Echipa poate fi găsită aproape în fiecare zi la Casa cu Lei din Bistrița (N. Titulescu 8) și sigur de joi până sâmbătă, între orele 17 și 21.

În cele ce urmează, am povestit cu Gorzo chiar în atelierul său bistrițean, pornind de la prima parte a proiectului: desene pe format mic, „semințe”, ceva-uri care așteaptă, eventual, să fie transformate în lucruri neașteptate.

Lina Țărmure: Să începem de la schițele din camera de jos. Ele definesc prima parte a proiectului și spun că au fost făcute cu ajutorul unui dispozitiv dictionar automat, listând să se adune o stivă destul de consistentă, revenind apoi asupra lor cu scopul unei selecții pentru a le transpune ulterior pe un format mai mare. Într-o măsură cât aproape fiecare în parte ar funcționa și de unul singur.

Dumitru Gorzo: Nu le-ai zice schițe, sunt lucrări de mici dimensiuni, rezultatul nevoii de a face imagine aproape oricând și oriunde. O exercițiu care are, uneori, rolul de a mă dămări, altorii, pur și simplu, sunt ca o acumulare de forme care vor fi folosite mai târziu sau niciodată. Căma, înșiși imaginea ei măna o să îți amintesc toate aceste stadii. Și cum le expon foarte rar și nu le prea înstrăinezi, nu intră în competițiile și analiza specifică mediului cultural. Fix de asta îți permit să le tratez epul, inclusiv pe cele total nereușite.

L.Ț.: Ce înțelegem total nereușite?

D.G.: Nu știu dacă au putea să le definesc, sunt lucrări îndoite, suprafețe cu o balanță nerezabilă, care nu merg nici într-o parte, nici în alta, conștin îndoiată și nu au vreo intenție.

L.Ț.: Și nu e totuși dictionar automat? Ceva fără intenție și îndoi?

D.G.: Crede că la dictionar automat e vorba despre un proces de uitare. Lăși mâna să meargă, să sperde, într-un fel, rațiunea, cu scopul de a realiza imagini ce vin de undeva din adâncul ființei. Deși având note similare pe ici colo, procesul meu de lucru e o încercare de dămări, nu vreau să intru în vreo tranșă sau somn, încerc să mă trezesc. Probabil că ar trebui să le numesc „exerciții de trezire”.

L.Ț.: Și, totuși, intenția poate să lipsească, iar întâmplările avute să se manifeste într-un fel sau altul, atunci când poți creionul pe hârtie.

D.G.: Atunci când ai o intenție clară, când legătura dintre creier și mână e bine stabilită, șiți camuș la ce să te aștepti și există o oarecare predictibilitate, apare riscul replicării unor formale de reacții experimentate deja. Și asta nu e rău, înșiși că există mereu riscul blocării într-o formulă căștigătoare. Aceste exerciții ce combină apropierea cu îndepărtarea și accidentalul cu intenția sunt folosite fix pentru a modifica, pe cât posibil, paradigma poeziei mai sus. De asta nu cred că ar conta vreo formă de clașament în ceea ce le privește și prefer să nu le văd ca fiind mai bune sau mai rele atunci când le parcurg una câte una. Revin la ce ziceam, mă gândeam astăzi, tocmai pregătindu-mă pentru discuția asta, că, absolut oricare dintre schițele astea pot să devină lucrare.

L.Ț.: Dar am stabilit că ele nu sunt schițe, ci niște puncte de plecare. Ele sunt deja lucrări.

D.G.: Sunt și nu sunt lucrări. Sunt, prin prezență și aparență. Și nu sunt pentru că, până una alta, refuză jocul cultural, fie și el numai imaginat, al selecției, clasificării și diferențierii pe criterii valorice.

L.Ț.: Povestea călătoriei de atelier.

D.G.: Exact. Intr-un fel, de asta le și arăt și expun pe toate atunci când o fac. Trebuie să spun că tipul asta de imagine, de explorare a imaginii, e cea mai lungă și mai consistentă practică a mea. Sunt multe căute și se tot adună. Uneori, apare un mod clar de explorare a imaginii. Chiar mi s-a părut, într-o dimineață, că am reușit să găsesc formula care le face pe unele mai reușite, ca apoi totul să se rănească la prima modificare a ritmului mâinii și a mișcării. M-am uitat la niște pagini mai vechi, realizate în aceeași manieră, și m-am întors: ce ar fi dacă să folosesc unele din schițele de la Timișoara sau Valcea aici. Și mi-am dat seama că nu au avea de ce. Chiar dacă unele pur simolare, sunt diferențe care îmi par majore între cele făcute aici și restul. Poate pentru că sunt cele mai noi, poate că sunt încă într-un „de acum” și nu au apucat să se așeze între celelalte.

L.Ț.: Înceam să s-a îndepărtați intenția. Până la urmă, asta e miza Continuous Studio. Toate au fost realizate în baza a ceea ce ai văzut, făcut, auzit, gândit în locurile în care ai fost, coroborate cu experiența ta anterioară.

D.G.: Exact! Experiența anterioară și relația cu prezentul au fost puncte la lucru într-un spațiu anume, un oraș nou, cu oamenii, întâmplările și întârziările lui. Baza meteorologia, relieful, arhitectura și accidentele specifice locului.

L.Ț.: Să revenim la treaba asta de „dictionar automat”. În pun în gândimile pentru că nu este fix același dictionar automat care îl făcea avangardizării și supracalității.

D.G.: Supracalității făcea acest exercițiu ca pe o încercare de uitare, de îndepărtare de sine. Sau, cel puțin, asta am înțeles eu. Îți dai drumul la mână și capul tău e în altă parte. Și se creează o multitudine de legături care nu sunt controlate. Cel puțin la nivelul intenției. Eu mă caut, mă construiesc. Americanii au alt termen pentru asta: „doodling”. Dacă dictionar automat mai sună cum sună, pentru mine doodling-ul e creșterea. Adică, e un fel de stai acolo și dai din mână.

L.Ț.: Doodling sună a ceva ludic, bubbly, cu un volum asemănător al unui balon, rotund, care nu are scop și o destinație foarte precisă. Oarecum ca o migdală, doar că albă.

D.G.: Crede că migdalărită încă are prezență, doodling îmi sună a timp pierdut, făcând, totuși, ceva. Și nu are scapitat sensul ăsta, înșiși mă încântă: să îl văd așa.

L.Ț.: Interesant. Eu nu văd astfel. Doodling-ul, ca sonoritate, mi se pare că are ceva foarte sprinter. Pe când la migdalărită mi se pare că e o chestie de trecut timpul. Dar poate am rămas cu reminiscențe din copilărie, când bunica îmi spunea mereu să nu-mi mai migdalăresc căciulele pe la colțuri. Iar eu le migdalăream mereu pentru că nu aveam chef să ascult profesorii la școală sau nu știam să rezolv tema la mată, dar tot trebuia să stau la birou un anumit timp care să facă să pară că am reușit să-mi termin toate temele.

D.G.: Acestea fiind spuse, nu ai pune în zona de dictionar automat desenele de care vorbeam.

L.Ț.: Și totuși, ai avut momente în care erai angajat în diverse discuții, telefonice sau față în față, în care și deseni. Ai avut o perioadă de câteva săptămâni în care ai lucrat aproape obsesiv, compulsiv. Prima discuție din numărul #1 al Buletinului de răcoasă a avut loc în timp ce tu deseni desenele care au apărut în cel de-al doilea Buletin de răcoasă.

D.G.: Nu apela la nu știu ce fel de stări speciale, nu-mi imaginez că există o fosastră în existență atunci când lucrez. E drept că sunt asemănări între timpul meu de exercițiu și dictionar automat, înșiși și dacă ar fi identice, mai bine de douăzeci de ani de exercițiu a secunții l-ar secunde fix din poezia inițială, l-ar rupe. Mamă, cum sună asta: am rupt dictionar automat! Care fix rupe se vrea a fi de la început.

Judecata unei sinucideri

cazul David Foster Wallace

MARIUS CHIVU

33 **L**a un an după sinuciderea sa, pe măsură ce opinia publică și atenția critică acumulate operii sale au crescut până la nivelul academic de studii literare dedicate special, au apărut măturări că a fost un minogin care a urmărit, manipulat și atârnat fete femei, așa își începe Mary K. Holland cazul despre David Foster Wallace (1962–2008), cel urmasim considerat drept cel mai talentat și mai original scriitor american al generației sale, casa publicat în volumul colectiv *#Me/Too and Literary Studies: Reading, Writing and Teaching about Sexual Violence and Rape Culture* (Bloomsbury, 2021), text rehat integral pe Lăilub.com.

Dezvăluirile legate de comportamentul ocazional violent al lui Wallace în apartin scriitoarei Mary Karr, care, în volumul de memorii *Lăilub* (2009), vorbește în câteva paragrafe despre relația tumultuoasă de câțiva ani cu Wallace care, în timpul unei cerțe, i-a rupt o mână și de cafea (*he pinched my coffee table at me asta după ce nu doubt he was richly provoked*). Mary Karr mărturisește că, ani mai târziu, ea și Wallace și-au cerut scuze reciproc.

În 2012, eseistul D.T. Max a publicat biografia *Fervent Love Story Is a Ghost Story: A Life of David Foster Wallace*, unde scoțea la lumină și alte incidente din acea relație: Wallace ar fi amenințat că e dispus să cumpere un pistol pentru a-l ține la distanță pe fostul ei soț, în urma unei cerțe a dat-o jos din mașină lasând-o să se întorcă acasă pe jos, a spionat-o pe în fereastra casei, i-a urmărit copilul în drum spre școală. Wallace obișnuia să aștepte studenți și femei în grupurile de terapie unde mergea ei înșiși, avea un fel pentru mamele singure, își numea cititoarele „audience pussy” și se întreba, într-o scrisoare către prietenul său Jonathan Franzen, dacă nu cumva mentea lui că bărbat era „să și vire pensat în cât mai multe vagine posibile”. Mai târziu, una dintre fostele lui studențe publica o povestire despre o relație sexuală cu un profesor manipulator pe nume D., scrisă în stilul lui Wallace.

Dezamăgita și aceste dezvăluiri ar rămas fără consecințe înaintea de fenomenul #Me/Too („N au avut un impact vtfol asupra dragostei fanilor și a opiniei criticilor literariți lui Wallace”), Mary K. Holland îl amendează pe cel care au trecut cu vederea biografia de dragul operii, scoțându-l în evidență pe cel care și-au exprimat decizia de a nu mai citi și presă cărțile sale, printre care și prozatoarea Deirdre Coyle, autoarea unei bijuterii literare a tendințelor și autoficțiunii literare de gen, care începe astfel: „Peniu un timp, m-am văzut cu un tip cărătu în plăcea foarte mult Wallace. Odată m-a forțat să tu cocatră în timpul sexual. Nu era primul bărbat care mi recomanda să-l citesc pe Wallace.” („Men Recommend David Foster Wallace to Me”, electricliterature.com) Holland are ceva de reproșat și lui Coyle, mai exact faptul că, în ciuda respingerii apriorice, pe motive anti-patriarhale, a literaturii lui Wallace recomandate în mod insistent de bărbai albi educați-misogin-violeți-droșaiți (față de care pare tremetabilă atrasă), ea nu menționează faptul că Wallace înșiși era un astfel de bărbat detestabil („Coyle nu pare conștientă de acest aspect”).

Holland contracarează și alte opinii (exprimare inclusiv de unele eseiste, cum ar fi Clare Hayes Brady, interviu în *Los Angeles Review of Books*), insistând asupra criticului britanic David Herap, conform cărătu discuția despre misoginismul lui Wallace ar face „un deservitac genului de întrebări esențiale despre comunicare, empatie și putere pe care le formulează Wallace în cărțile sale”. Ca și cum, spune Holland, „abuzurile reale ale lui Wallace împotriva femeilor reale nu ar merita puse în relație cu predilecția lui pentru felul în care personajele masculine fictive tratează personajele feminine fictive”. Herap mai crede și că Wallace doar „dramatizează misoginia”, deși

consideră „problematic” (*trouabesone*) relațiile de gen din literatura lui, însă pentru Holland acest adjectiv este doar un eufemism inadecvat, „ilustrând problema tuturor abordărilor critice de până acum asupra acestui subiect: lipsa curajului de a spune (*acknowledging to say*), sau chiar de a vedea, că ceea ce discutăm despre viața și ficțiunea autorului este violență motivată de gen, urmărire, abuz fizic, iar în cazul soțului lui Karr, chiar plătirea unei crime”.

Într-o altă carte de memorii, *In the Land of Men* (2020), Adrienne Miller, editoarea revistei *Esquire*, evocă câteva întâlniri cu Wallace, în care acesta vorbește și se comporta „aproape identic” cu personajelor sale misogine, scriitorul mărturisindu-i că unele pasaje din cărțile sale sunt inspirate de conversații reale purtate de ei înșiși. „Iată un argument pentru necesitatea unei critici bazate pe biografie” (*biographically informed criticism*), comentază Holland, care o acuză și pe Miller de faptul că, în epoca post-#Me/Too, nu e încă în stare sau nu vrea să complementeze (*methodical and steadfast refusal to acknowledge*) faptul că relația profesională avută cu Wallace era „violentă de gen”, mai și îndrăzind să formuleze următoarele întrebări în cheie retorice: „Dar, oricum, cine caută ghidaj moral în viața unui artist?” sau „Și ce-ar trebui noi să facem acum cu aria unor bărbai profund compromiși?”

Holland e de părere că tocmai asemenea întrebări ne oferă motive importante pentru a lua în considerare viața unor asemenea bărbai atunci când le discutăm arta: „Pentru că acești bărbai nu sunt doar «compromiși» la modul pasiv, ei sînt compromișori la modul agresiv în felul pe care cultura noastră misogină le ascunde (*obscures*), dar pe care investigația făcută cu pricere asupra artei și veteji lor le dau la iveală (*deconstruct*)”. Eșual lui Holland se încheie cu această serie de întrebări: „Ce semnificație are faptul că un bărbat și opera sa, teoretic revendicată de la feminism, produc relații abuzive între bărbai și femei deopotrivă în viață și în artă? Ce putem învăța despre cât de orb sunt atât bărbaii, cât și femeile asupra faptului că participă la misogin și la cultura violului, în timp ce pretind că sunt conștienți de amândouă? Cum ar putea lectura operii lui Wallace, în contextul informațiilor biografice despre el și despre experiențele violenței sexuale cu femeile, să ne ajute să înțelegem – și să punem capăt – puterile amputate a misoginismului și culturii violului asupra societății, ariei și practicilor noastre critice?”

Mary K. Holland nu se încumătă să ofere răspunsuri explicite, în ciuda tonului indignării provocate de lipsa consecințelor reale negative asupra posturății lui Wallace („N.B./ Mărturisire despre comportamentul problematic al scriitorului nu vorbește despre „rimă” sau „vot”, nici nu consemnează faptul că Wallace ar fi lovit femeile, acestea sînt „contribuții” limbului încriminatului al lui Holland). Întrebările formulate de ea sunt legitime, dar nu sunt nici pe departe stăpânele întrebării ridicate de acest caz, tar esual lui Holland ridică încă și mai multe. Dar să vedem mai întâi...

Care-i treaba cu D.F. Wallace?

Juictor de tenis în facultate și pasionat de acest sport (astă viața (*seei Teoria corăzilor*, traducere de Radu Paraschivescu, Plet Books), absolvent de filosofie (*summa cum laude*) cu o teză despre logica modală (astă lui era profesor de filosofie, iar mama, profesoară de engleză), Wallace a reușit să scrie până la 35 de ani două romane (*Măntura sistemului*, traducere de Adrian Buz, Curtea Veche Publishing), trei volume de povestiri și alte trei cărți de esaiuri și reportaje (*Care-i treaba cu homaral*, traducere de Anca Dumitrescu & Lavinia Clipp și *Atenție apă*, traducere de Anca

Coleț Agreș, *Thomas S. Allen*, 1885

Dumitrescu, arbele Black Baton Books). Odată cu publicarea monumentalului său roman *The Infinite Jest* (1996) a fost văzut drept unul dintre cei mai influenți și inovatori scriitori din ultimul sfert de secol (scriitoarea Zadie Smith spunea despre el că „este fără egal printre scriitorii în viață, un geniu adevărat”).

În 2009, la cinci luni după sinuciderea sa, D.T. Max publica în *The New Yorker*, ca avântieră la biografia mai sus menționată, un eseu intitulat „The Unfinished” despre lipsa prozatorului cu viața și cu opera, apelând deopotrivă la scrierile sale de ficțiune, dar și la corespondența privată purtată, printre alții, cu Jonathan Franzen sau Don Del.Îlo. Ceea ce urmează este un rezumat.

Diagnosticat cu depresie cronică încă din liceu, în ciuda durerilor, aneetărilor, teroților mintale și emoționale cu care s-a confruntat în cele trei decenii de depresie cronică, deșent marcate de schimbări de tratament și de lungi internări în diverse clinici de psihiatrie, în clinici de detoxicare și desalcoolizare (antidepresivelor, Wallace le-a adăugat alcoolul și hașhul), plus convertiri religioase (creșcut de părinți atei, a trecut de la catolici la menoniti), Wallace n-a scris niciodată despre problemele sale mintale, în afara câtorva pagini de ficțiune. „Imagineză-ți că fiecare atom din fiecare celulă a corpului tău este bolnav, intolerabil de bolnav. Și fiecare proton și neutron din fiecare atom, inflamă și pulsând bolnav, fără nicio posibilitate de a vomita pentru a se ușura de acest sentiment”, scria el despre depresie într-o proză din vremea liceului.

A încercat să-și mascheze atacurile de panică și de anxietate încă din adolescență când purta cu el, ca alibi, o rachetă de tenis și un prosop, necesar gjerției transpirației abundente pe fond nervos. Mai târziu, avea să înlocuiască prosopul cu o bandană, accesoriu devenit un fel de marcă vestimentară personală și despre care Wallace spunea într-un interviu că-i „implicată căpătâna să explodeze”. La 28 de ani, îl scria lui Franzen despre propria ratare și despre faptul că lua în considerare sinuciderea, „rezonabilă, dacă nu de-a dreptul o opțiune destăbilă”.

Tulburările sale de natură psihică, emoțională și comportamentală erau însoțite de o profundă nemulțumire și nelcredere în propriul scris. „Dicțiunea mea este despre ce înesamă să fiți o ființă umană” care „să ajute cititorul să se simtă mai puțin singur în interior”, îl citează biografial. A abandonat scrieril în mai multe rânduri, dar manuscrisele sale au fost redate, rescrise și abandonate din nou, lăsând în urmă un roman neterminat la care a lucrat cu intermitențe ani în șir, pe de o parte, blocat în îndolata provocată de succesul obținut cu provocatorul *The Infinite Jest* (roman pe care biografial îl descrie drept „povestea unor oamnt caprinți de durere”), pe de altă parte, dezamăgit de faptul că nu reușea să inventeze un nou limbaj românesc, demotivat de ideea că romanul înșuși ar putea fi un gen limitat. Avea diverse tabieturi: scria într-o cameră zugrăvită în negru plină cu lămpi de iluminat vintage, tar când avea o zi bună, continua să scrie cu același pix pînă la blocaj. Într-o scrisoare către Don Del.Îlo, îl întreaba dacă e normal să fie anxios în fața fetei de hărtie, tar maestrul îi răspunde: „Îndolata este puterea noastră (*passion*). Unii scriitori au

nevoite să scrie două, trei cărți înainte să-și amintească faptul că scrieril poate fi plăcere (*fun*)”.

Stilul său narativ fracturat de note de subsof substanțiale, cu fraze lungi și complexe, desigur arborescent printru micro-teme și meta-momente, fusese metoda lui de a lupta cu banalitatea limbajului. Dar se temea că medicatia luată pe termen lung risca „să interfereze cu evoluția sa creativă”, de aici și întreruperile de tratament, schimbările de tratament, reluarea vechiului tratament, o dinamică medicamentoasă care dădea efecte insuficiente, întârziată sau adverse. În vîrful carierei sale, Wallace „spena să devină o persoană diferită și un scriitor diferit”, dar, remarca Franzen, nu i-a teșt nici una, nici cealaltă.

În facultate, Wallace a cunoscut-o pe Mary Karr, cu care a început o relație tumultuoasă: și-au scris scrisori, Wallace și-a tăiat pe braț o inimă cu numele Mary înăuntrul ei (adăugîndu-i în timp asteriscuri, ca niște note de subsof), a cerut-o în căsătorie, s-au cerat violent, s-au despărțit. Din memorile lui Karr știm că, odată, Wallace și-a pierdut cîmpulul și a teșt mînața de cafea, făcînd-o zăb. Ea i-a trimis nota de plată pentru mînața (100 \$), după ce el a plătit-o, a cerut ca resturile mînaței să-i parvină, ea i-a spus că le-a pus pe foc și că plata nu era în schimbul mînaței, ci în schimbul „sărîmănt” (*breastmass*). Câțiva ani după despărțire, cel doi au făcut pace, dar după struccderea lui Wallace, cu prilejul acuzațiilor de comportament sexual nepotrivit formulate la adresa lui Junot Diaz (*N.B./ Acuzații care s-au dovedit valteror isate fabricate*, dar nu pare în interesul lui Holland să menționeze și acest aspect), Karr a revenit în social media netmoccând abuzurile pentru care odată acceptase scuzele lui Wallace.

În 2004, Wallace s-a căsătorit cu artista vizuală Karen Green, care avea un băiat dintr-o căsătorie mai veche. Wallace i-a devenit un partener foarte apropiat băiatului, care-l învingea mereu la șah. În lipsa pastunil recipitate pentru scrieril de ficțiune, la care se gândise să renunțe cu totul („Am obosit de mine și de gândurile mele, de asocierile de cuvinte, de simțaci. În afara scrieril sunt destul de fericiți”, îl scria lui Franzen), Wallace s-a dedicat studenților de la cursurile de creative writing și scrieril de reportaje și lua în calcul înfînțarea unui adăpost pentru căntul mălărații. Prefera compania oamenilor simpli, era mereu disponibil pentru studenți, mai ales pentru cei care înceau prin crize personale, încurajându-i să-i caute sau să-i scrie pe e-mail. Familia și școala păreau să-i fi pus viața în ordine (dădea calificative zlelor: „B plus”, „gradient optimist”) și devenise dependent de Green, care povestește că, uneori, noaptea în pat, o ruga pe întineric să nu se îmbolnăvească și să moară. Cel doi glumeau la perspectiva sinuciderii lui: „Asta m-ar transforma într-o Yoko Ono a lumii literare, femeia care te-a domesticit și uite ce s-a întâmplat”.

Într-o seară, Wallace pleacă de-acasă, se cazooză la un motel din afara orașului și înghite un tub de pastile. Ajuns la spital, își cere scuze lui Karen și îi mărturisește că, de fapt, se bucură că e în viață. Schimbă doctorei, schimbă tratamentul, reia terapia electroconvulsivă, dar nimic nu-l ajută. În dimineața

„Disperarea e o sursă de creativitate“

Librăria independentă La Două Bufnițe din Timișoara în 2023, anul Capitalei Culturale Europene

OANA DOBOȘI ȘI RALUCA SELEJAN
INTERVIEWATE DE ANCA-MARIA PĂNOIU

Fotografii de Vlad Braga

La mijlocul lui iulie 2023, Timișoara se topește și frează. Termometrele arată 38 de grade Celsius, însă lentoarea caniculei e doar o aparență. Este weekendul în care se încheie Bienala Art Encounters și mediatorii cu ecusoane magenta îți provoacă inteligent pe amatorii de artă contemporană, plimbându-i prin Cazarma U, la depoul de tramvaie, la Garnizoană sau prin spațiile ISHO. E în desfășurare și cea de a zecea ediție a festivalului Ceau, Cinema!, cu filme în toate sălile din oraș, cu felii de pepene pe afiș și cu Almodóvar în program. Iar în dăra amintirii expozițiilor Brauner și Ghenie, orașul de pe Bega așteaptă trepidând sosirea lui Brâncuși de la sfârșitul lui septembrie. După aproape șapte ani de existență, librăria independentă La Două Bufnițe e parte din povestea Capitalei Culturale Europene 2023. Temerare, creative, pasionate și pragmatice, fondatoarele Oana Doboși și Raluca Selejan au reușit să creeze un brand literar autohton bine așezat pe harta culturală a țării și în același timp

cosmopolit prin legăturile pe care le întreține cu industria internațională de profil, legături care îți hrănesc căutările de zi cu zi. În răcoarea librăriei luminoase, cu balji de cărămidă decopertată, cu un raft proaspăt de carte franceză și cu altul de filozofie – bine garnisit și foarte iubit de cei care îți calcă pragul –, cu cafea de origine și cu rock clasic susurând în boxe, am stat de vorbă cu cele două Bufnițe despre creativitate, dedicare și curaj, despre cum te reinventezi în perioadele de criză, despre bucuriile și consecințele faptului de a fi independent în industria de carte din România, despre inspirație și librăria Shakespeare & Co. din Paris, despre Woodstockul librarilor, Meg Ryan și Tom Hanks, despre limite, spațiu personal și versantul senin al precarității. Pe clapeta ediției în engleză a cărții lui Jorge Carrión *Against Amazon and Other Essays* scrie că librăriile bune sunt niște întrebări fără răspuns. Sau, așa adăuga eu, cu răspunsuri care te conduc spre alte și alte întrebări.

„Arta și activismul pot coexista atunci când există atât o miză personală, cât și una colectivă“

GIANINA CĂRBUNARIU INTERVIEWATĂ DE OANA BALACI

Fotografii de Barna Némethi | Styling de Ioana Ieremia și Andrei Tudor
Machiaj de Valentina Opreșcu | Ținute de la Ioana Ciolacu și Seen Users | Bijuterii de la Obsidian

Cu umor și onestitate, regizoarea și dramaturga Gianina Cărbunariu își analizează parcursul artistic într-un interviu-portret. Aceasta povestește despre pasiuni timpurii și relația cu familia, dezbate subiecte importante din industria artistică și vorbește necenzurat despre realitatea mediului teatral, cu frumusețile și greutățile sale.

Ti-ai născut și ai crescut în Piața Neamului. Povestește-ne, te rog, despre copilăria ta. Care erau pasiunile tale? Cum îți petreceai timpul liber?

Am început să citesc la 5 ani și devoram cam tot ce primeam. Nu am avut lecturi dirijate, aveam la dispoziție întreaga bibliotecă din casă, precum și bibliotecile tuturor rudelor mele. Am avut norocul să mă nasc într-o familie în care oamenii prețuiau cărțile. Începam și cu pe afară ca toți copiii, dar, dacă era să aleg, aș fi stat toată ziua – și uneori noaptea – să citesc, fără să mă lăsat nimeni la cap. O altă pasiune a fost înșelul, am fost la cursuri ani buni, îmi plăcea și acum. Plăcut într-a noua, am fost pasionată de matematică. Un unchi inginer mă ajuta în timpul liber să rezolv probleme mai grele, mai ales de geometrie. După clasa a noua, am ajuns să urlez matematica pentru că m-am dat la o clasă cu profil real, unde cerințele erau atât de mari, încât nu aveam timp să citesc mai nimic, și asta mi se părea foarte frustrant. Apoi că m-am mutat la o clasă de limbi străine. Crede că prin clasa a 6-a sau a 7-a am ajuns la catedra literară de la Palatul Copiilor din Piața, coordonată pe atunci de doamna profesoră Crăciun. Seriam tot felul de „jete”. Crede că am început să scriu piese de teatru prin clasa a VIII-a. Când eram în clasa a X-a, am înființat prima trupă de teatru a liceului, am făcut un spectacol pe un text scris de mine cu care am fost și la câteva festivaluri, deși pe atunci erau foarte puține festivaluri pentru tineri. Îmi petreceam timpul liber în repetiții (am și jucat în spectacolul respectiv), iar uneori mă și chinam și de la amănute ore pentru asta. Am fost și la un atelier de teatru pe care îl făcea actorul Corneliu Dan Bărcă. Împreună cu alți prieteni de vârsta mea, mergeam la Teatrul Tineretului și vedeam fiecare nou spectacol, iar de la festival eram nelipsiți.

Care este relația cu părinții tăi și cum te-au influențat aceștia în parcursul profesional?

Am făcut două facultăți, Litere și Regie de Teatru, masterat, doctorat... deci mulți ani de școală. Părinții m-au susținut să fac tot ce am vrut și m-au ajutat financiar într-o perioadă care a fost foarte grea pentru ei. Lucras în combinatul chimic Săvinești, tata ca maitru, mama ca laborantă. Crede că atunci când eram în primul an de facultate la Litere, au fost amândoi disponibilizați. Pe atunci nu erau job-uri part-time pentru studenți. Practic, nu prea erau joburi. Nu știa nici acum cum au reușit ai mei să mă susțină. E adevărat că am avut, de obicei, burse, mai făceam și meditații la franceză. După ce am intrat la Regie, am avut norocul să găsească proiecte remunerate, care aveau și legătură cu studiile mele.

Țin minte că am fost implicată în câteva proiecte de teatru foarte faime și pentru liceeni. Deși am încercat să nu fiu chiar o povară pentru ai mei, înăi sunt conștientă că au făcut sacrificii foarte mari pentru a-mi oferi ceea ce lor li s-a părut cel mai important lucru: educația. Deși au fost destul de stricti până la 18 ani, nu m-au cenzurat niciodată cu alții, nu m-au așezat să intru în competiții risicoase sau absurde. Mi-au oferit mijlocul material pentru studii, apoi libertatea de a alege să fac ce vreau cu viața mea. Pentru asta și pentru multe altele îi iubesc și îi respect foarte mult.

Deși mergi încă din anul de liceu la spectacole de vară, prima facultate pe care ai absolvit-o, în anul 2009, a fost Facultatea de Litere. Care a fost momentul în care ai realizat că îți dorești o carieră în domeniul enunțat și ce a dus la această alegere?

Crede că cele două facultăți se completează foarte bine. Nu m-am gândit, evident, la o carieră, dar mi-a plăcut teatrul de la prima experiență, de când aveam opt-nouă ani. Apoi în liceu a devenit clar că vreau să fac regie de teatru. Stagionile Teatrului Tineretului erau foarte bune, am prins momentul când s-a repetat *Oțelul Zăvoai*. Țin minte că m-am fericit la o repetiție și îmi amintesc foarte bine, după atâția ani, câteva dintre indicațiile pe care Alexandru Dabija le-a dat actorilor în ziua aia. Am văzut foarte multe spectacole în cadrul Festivalului de teatru, despre care puțină lume știe că e cel mai vechi festival din România (din 1969) și că e și primul festival internațional, reinventat de directorul de atunci, regizorul Nicolae Scarlat, în 1992. Era un festival cu o selecție provocatoare, experimentală, iar atmosfera era incredibilă, publicul era numeros, de toate vârstele.

Nu am dat din prima la Regie pentru că erau puține locuri și nu voiam să stau un an acasă. Mi-am făcut curaj alia după anul trei de Litere și nu mi s-a părut un examen greu. De fapt, am și intrat prima. Nici atunci nu m-am gândit că voi face o carieră. Auzeam în jurul meu, în facultate, tot felul de discuții despre cum să intri în teatru, cu cine să vorbești, cine ce prieteni sau rude influente are. Pe mine nu m-a interesat și nici nu m-a intimidat genul ăsta de discurs. Eu aveam această pasiune și voiam să spun, în felul meu, lucruri despre ceea ce simțeam, despre ce vedeam în jur. Eram destul de naivă, dar crede că, din punctul ăsta de vedere, nu m-am schimbat prea mult. Nu mă interesează să îmi construiesc o „carieră”. Îmi place ce fac și, în ciuda multor greutăți inevitabile în meseria asta, am căutat întotdeauna strategii ca să dau până la capăt fiecare proiect în care am crezut. În rest, multe lucruri pur și simplu mi s-au întâmplat și crede că am avut șansa unor întâmplări care m-au inspirat și m-au motivat să nu mă opresc din drum.

Înființarea grupului dram-activ, în 2001/2002, a marcat unul dintre primele proiecte la care nu ai lucrat doar din pasiune de auzare sau regizare, ci și în

